

Tentoonstelling Vrouwen van Amsterdam – een ode

14 december 2024 tot en met 1 juni 2025 in het Amsterdam Museum

Internationale Vrouwendag 2024 was het startschot van het project *Vrouwen van Amsterdam – een ode*. Het Amsterdam Museum deed die dag een oproep aan iedereen om een ode te maken aan een vrouw die iets heeft betekend voor de stad en deze te delen op een [online platform](#). Er zijn al honderden odes aan vrouwen binnengekomen bij het museum en insturen kan nog steeds. Een groot aantal van de vrouwen aan en over wie een ode is ingestuurd wordt uitgelicht in de tentoonstelling: *Vrouwen van Amsterdam – een ode*.

Vrouwen van Amsterdam – een ode is een tentoonstelling die ontroert, aan het denken zet en inspireert tot het maken van nóg meer odes aan en over vrouwen die een plaats verdienen in het verhaal van Amsterdam. De tentoonstelling is te zien van zaterdag 14 december 2024 tot en met zondag 1 juni 2025 in het Amsterdam Museum aan de Amstel.

Imara Limon, hoofdconservator van het Amsterdam Museum: *“Zonder vrouwen zou Amsterdam niet kunnen bestaan. Hun aanwezigheid heeft de stad mogelijk gemaakt én gevormd. Maar in de geschiedenisboeken domineert het mannelijke perspectief. De tentoonstelling Vrouwen van Amsterdam – een ode verandert dit en vormt een eerbetoon aan de onmisbare rol die vrouwen hebben gespeeld in de stad. Voor de 750e verjaardag van Amsterdam vullen we de stadsgeschiedenis aan.”*

Te zien

In de tentoonstelling maken bezoekers kennis met meer dan honderd vrouwen die door de eeuwen heen hun stempel hebben gedrukt op de stad. Van inspirerende kunstenaars tot invloedrijke ondernemers, van onvermoeibare activisten tot toegewijde sleutelfiguren in volksbuurten. Vrouwen die stuk voor stuk iets hebben bijgedragen of betekend voor de stad Amsterdam en haar bewoners worden middels een object uit de collectie van het Amsterdam Museum of een persoonlijk voorwerp in bruikleen in de spotlights gezet. Hun verhaal, en waarom zij van belang waren, wordt verteld.

Joke Smit (1933-1981) was een invloedrijke Nederlandse feminist, schrijfster en publicist. Ze speelde een grote rol in de opkomst van het feminisme in Nederland. In haar essay *Het onbehagen bij de vrouw uit 1967* stelde ze de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen aan de kaak. Smit was ook actief in de oprichting van de Nederlandse Vrouwenbeweging en het feministische tijdschrift *Opzij*. Ze inspireerde vele vrouwen om voor hun rechten op te komen, zoals vooraanstaand feminist Hedy d'Ancona, die een ode aan Smit schreef.

Foto: Joke Smit, 1978, Nationaal Archief, Algemeen Nederlandsch Fotobureau, Rob C
Foto: Hedy d'Ancona, 2024, Françoise Bolechowski

Agatha (Aagje) Deken (1741-1804) kwam als schrijfster in contact met collega Elizabeth (Betje) Wolff-Bekker (1738-1804). Aanvankelijk botste het tussen hen, omdat Agatha Elizabeths kritische kijk op de kerk en regenten te uitgesproken vond. Toch werd hun band snel inniger. Na de dood van Wolffs echtgenoot gingen ze samenwonen. In hun tuin schreven ze samen onder andere *Historie van mejuffrouw Sara Burgerhart*, nu beschouwd als de eerste moderne Nederlandse roman. Ze bleven hun hele leven samen en stierven in 1804, slechts negen dagen na elkaar.

Beeld: Johann Georg Holtzhey, 1804, Penning Elisabeth Wolff-Bekker en Agatha Deken, collectie Amsterdam Museum

Deze mantel van Fong Leng (1937) uit de collectie van het Amsterdam Museum werd gedragen door Mathilde Willink (1938-1977). Zij stond bekend om haar uitdagende en opvallende outfits en was daarmee eigenlijk ook een kunstenaar, die zich niets van regels aantrok.

Beeld: Luipaardmantel, 1973 Fong Leng (1937).
Collectie: Amsterdam Museum
Beeld: Mathilda Willink, jaartal onbekend, fotograaf Max Koot

Onderzoeker Debra Knoop schreef een ode voor Elly Brink, Amsterdam's eerste menstruatieveactivist. Brink deed onderzoek naar menstruatie. Ze schreef onder andere het 'menstruatieveboekje', maakte de eerste menstruatietentoonstelling, en schreef een stripboek voor meiden, *'De M van Bertien'*. Alles om menstruatie bespreekbaar te maken.

Boek *Menstrueren Weten hoe ut voelt*, 1981, Katrinen 2000, Elly Brink Uitgever, strip Jolet Leenhouts.

Carla Lont (1944-1999) wilde een nationaal archief opzetten in Suriname. Dat kwam er in 2006. Zelf verzamelde Lont vanaf de jaren 70 ook persoonlijke documenten en foto's. Die zijn nu ondergebracht bij Atria, kennisinstituut voor emancipatie en vrouwengeschiedenis in Amsterdam. Bettemiek Grijs is archivaris bij Atria. Zij schreef in haar ode dat ze is geïnspireerd door Lonts inzet voor hun vakgebied en voor het bewaren van Surinaamse geschiedenis.

Beeld: Carla Lont bij congres, jaartal onbekend, privécollectie familie

Als documentairemaker bracht Cindy Kerseborn (1956-2019) Caribische schrijvers onder de aandacht in Amsterdam en in Nederland. Ook organiseerde zij tentoonstellingen in CBK Amsterdam, zoals *Roemers Drieling* (2015), gebaseerd op de trilogie van de Surinaams-Nederlandse schrijfster Astrid Roemer. Kunstenaars Iris Kansmil en Wendela de Vries bewonderden het ondernemerschap van Kerseborn. Met hun ode zetten zij haar missie voort: zorgen dat Zwarte auteurs en kunstenaars vertegenwoordigd zijn.

Foto: Cindy Kerseboom, jaartal en fotograaf onbekend, foto beschikbaar gesteld door Chantal Tjin

Zo zal de geluidsinstallatie van de iconische Amsterdamse volkszangeres Tante Leen (1912-1992) uit de Jordaan te zien zijn in de tentoonstelling Vrouwen van Amsterdam – een ode in het Amsterdam Museum. Tante Leen maakte met haar emotionele levensliederen de Amsterdamse volksmuziek populair en had een blijvende invloed op de Nederlandse muziekcultuur.

Foto boven: Tante Leen. Foto Nationaal Archief Collectie Spaarnestad Harry Pot
Foto over: Geluidsinstallatie van tante Leen, maker onbekend, ca. 1980, collectie Amsterdam Museum.

Activiste Tammie Schoots schreef een ode aan Aïcha Bergamin, geboren als Leonhard Bergamin in 1932. Bergamin vocht voor erkenning en een geslachtswijziging. Bergamin's verhaal belicht niet alleen haar persoonlijke strijd, maar ook de bredere strijd voor transgenderrechten en erkenning in een tijd van onbegrip en discriminatie.

Foto: Aïcha Bergamin, jaartal onbekend, privéarchief van Aïcha Bergamin, collectie IHLIA
Foto: Tammie Schoots, 2024, Françoise Bolechowski

Multicultureel Amsterdams Schoonmaakbedrijf (MAS) werd in 1996 opgericht door Rahma el Mouden (1959). Zij werkte daarvoor ook in de schoonmaakbranche. Nadat ze voor een promotie was geweigerd besloot ze haar eigen bedrijf op te richten. MAS heeft momenteel meer dan vijfhonderd medewerkers en is uitgegroeid tot een groot succes, waar El Mouden als zakenvrouw meerdere internationale onderscheidingen voor heeft ontvangen. Dit schort uit de collectie van het Amsterdam Museum is te zien in de tentoonstelling Vrouwen van Amsterdam – een ode.

Foto: Schort Multicultureel Amsterdams Schoonmaakbedrijf (MAS), ca. 1998, Collectie Amsterdam Museum

Op deze foto uit de collectie van het Amsterdam Museum poseert Sylvania Simons (1971) als de Surinaamse Elisabeth Samson (1715-1771), een vrijgeboren zwarte vrouw. Samson kocht plantages en honderden slaafgemaakten en was bij haar overlijden een van de rijkste Surinamers. Tussen 1737 en 1739 woonde ze in Nederland. Simons maakte een grote impact op de politiek met de activistische partij BIJ1, die zij in 2016 oprichtte in Amsterdam. In 2021 werd Simons de eerste zwarte fractievoorzitter van de Tweede Kamer.

Foto: Portret van politicus en presentatrice Sylvania Simons in de rol van Elisabeth Samson. Fotograaf Milette Raats, Collectie Amsterdam Museum

Vrouwen waren essentieel voor de ontwikkeling van het onderwijs in Amsterdam. Ze werkten niet alleen als leerkrachten, maar strenden ook voor betere onderwijskansen voor meisjes en vrouwen en speelden een belangrijke rol in de bredere emancipatiebeweging. Margaretha Carolina Claassen-Huyter (1883-1967) was zo'n vrouw. Zij slaagde in 1902 voor haar acte-examen voor het lager onderwijs en ontving vier jaar later haar acte van bekwaamheid als hoofdonderwijzer. Ze werd in 1920 verkozen tot hoofd van de Prinsenschool.

Beeld: Jan Grégoire, portret van M.C. Claassen-Huyter (circa 1920). Collectie Amsterdam Museum

Op dit portret zien we Maybeline Akua. Ze groeide op in Amsterdam Zuidoost met Ghanese wortels. Met een bedrijf in styling van traditionele Ghanese kleding eert zij haar achtergrond. Kunstenaar Carmen Schabracq (1988) ontmoette Akua en schilderde dit portret. Het werk is in opdracht van het Amsterdam Museum gemaakt en was in 2024 te zien in de tentoonstelling Vrouwen van Zuidoost.

Beeld: Carmen Schabracq, 2024, portret van Maybeline Akua. Foto: Amsterdam Museum

Ook is er een hele zaal in de tentoonstelling gewijd aan vrouwen die volledig buiten de schijnwerpers zijn gebleven. Onopvallende, alledaagse vrouwen, die niet in de geschiedenisboeken staan vermeld maar Amsterdam wel mede hebben gevormd. Waar kunstenaars, activisten en ondernemers soms nog enige erkenning krijgen, blijven schoonmakers, dienstbodes, weeskinderen of ongedocumenteerde vrouwen vaak anonieme personages in de verhalen van de stad. In de tentoonstelling krijgen hun verhalen een plek. Zo ook die van de onbekende visverkoopster en de ketelschuurster.

Beeld: Adriaan de Lelie, schilderij Ketelschuurster, 1796, collectie Amsterdam Museum
Beeld: Jacob van Nieulandt, Visverkoopster, ca. 1617, collectie Amsterdam Museum

Hedendaagse kunst

Tien kunstenaars en ontwerpers zijn door het Amsterdam Museum gevraagd om een nieuw werk voor de tentoonstelling te maken. Zij lieten zich inspireren door vrouwen die een impact hebben gehad op hen, en daarmee op Amsterdam.

Zo brengt Tyna Adebawale (1982) met haar werk *I have five moms, I turned out great* een ode aan het moederschap. Als kind groeide Adebawale op met vijf moederfiguren, die allemaal een gelijkwaardige rol speelden in haar leven. Het werk is vooral een eerbetoon aan haar oudtante: een van haar 'moeders'. Via de geluidinstallatie horen bezoekers stemmen op de Dam, als knipoog naar de vele moedertalen die daar worden gesproken.

Sarah van Sonsbeeck (1976) maakte voor de tentoonstelling een lichtinstallatie als ode aan Lau Mazirel (1907-1974), een Amsterdamse advocate en verzetsstrijder tijdens de Tweede Wereldoorlog en een vroege voorvechter van homo- en vrouwenrechten.

Met de installatie *Partition #9 (sphere for Thea)* 2024, brengt beeldend kunstenaar Charlott Markus (1974) een ode aan de Amsterdamse Thea, die zij in 2017 ontmoette en mee bevriend raakte. Thea, geboren als Theodore, maakte een lange reis naar zelfacceptatie. Markus reflecteert met haar

installatie op thema's als identiteit, gelijkheid, vriendelijkheid en elkaar écht zien.

Çiğdem Yüksel (1989) brengt met haar kunstinstallatie in de tentoonstelling een ode aan de HTKB (Hollanda Türkiye Kadınlar Birliği), de eerste vrouwenvereniging van vrouwen uit Turkije in Nederland, opgericht in 1975. De vereniging deed veel voor vrouwen, van naailessen tot juridische hulp.

Andere kunstenaars en ontwerpers zijn Mounira Al Solh, Jan Hoek en Duran Lantink, Mina Abouzahra, Yamuna Forzani en Céline Hurka, het tentoonstellingsontwerp door Studio L A en illustraties door Hedy Tjin. In de tentoonstelling wisselen de zalen met hedendaagse kunstwerken en ruimtes met collectiestukken elkaar af. Hierdoor worden heden en verleden verbonden.

Ontwerp en illustraties

De tentoonstelling is ontworpen door Studio L A. In een aantal zalen zijn ruimtelijke interventies van hen te zien, gebaseerd op ontwerpen van zes vrouwelijke architecten in Amsterdam, als ode aan hun werk: het Vossius Gymnasium door Marlies Rohmer (1957), het Homomonument door Karin Daan (1944), de Speelvijver Gibraltarstraat door Jakoba Mulder (1900-1988), een tentoonstellingsontwerp van Afaina de Jong (1977), een verdiepte tuin van Mien Ruys (1904-1999) en de Silodam door Nathalie de Vries (1965). De illustraties in de tentoonstelling zijn gemaakt door Hedy Tjin (1985).

Kinderen en scholen

Er is bij de tentoonstelling *Vrouwen van Amsterdam* een speciaal familiespoor voor kinderen van zes jaar en ouder. Inclusief een audiotour voor kinderen. Ook is er bij de tentoonstelling een lesprogramma ontwikkeld voor het basisonderwijs, vmbo en havo/vwo. Het lesprogramma bevat drie onderdelen: een voorbereidende les op school, een rondleiding door het museum en een verwerkende les op basis van een fysieke toolkit.

Een cadeau aan de jarige stad

Het project *Vrouwen van Amsterdam* – een ode en deze tentoonstelling bouwt voort op eerdere projecten van het Amsterdam Museum om de zichtbaarheid van vrouwen in de museumcollectie en in de verhalen over de geschiedenis van Amsterdam te vergroten. In 2018 maakte het Amsterdam Museum samen met gastconservator Els Kloek de tentoonstelling *1001 vrouwen in de 20ste eeuw* en sinds datzelfde jaar werkt het museum samen met vrouwengroepen in verschillende stadsdelen om samen verhalen te verzamelen van vrouwen die betekenisvol zijn in hun wijk of buurt. Dit resulteerde in de buurttentoonstellingen *Vrouwen van Nieuw-West*, *Vrouwen van Zuidoost* en *Vrouwen van Noord*.

Voor de 750e verjaardag van de stad wil het Amsterdam Museum de geschiedenis van de stad verrijken met waardevolle verhalen over vrouwen. Het museum vroeg op 8 maart 2024, internationale vrouwendag, aan iedereen om een ode – een brief, een gedicht, een lied, een video of een kunstwerk – te maken aan een vrouw die van groot of klein belang is geweest voor de stad. Het insturen van odes resulteert in onder andere deze tentoonstelling, een podcastserie en een boek dat verschijnt in 2025.

Drie musea onder één dak

Vanwege een grootschalige renovatie huist het Amsterdam Museum tijdelijk aan de Amstel 51. In dit gebouw huizen drie musea: H'ART Museum, Museum van de Geest en het Amsterdam Museum. H'ART Museum presenteert ter ere van 750 jaar Amsterdam twee jubileumtentoonstellingen. Een tweeluik dat start met een feestelijke ode aan Amsterdam als kunststad. Een verzameling kunst van 75 kunstenaars, van toen en nu, is te zien in *Happy Birthday Amsterdam* (4 december 2024 – 16 maart 2025). En een tentoonstelling *At home in Rembrandt's Amsterdam* (werktitel) (van 9 april tot 24 augustus 2025) met bijna 20 schilderijen van Rembrandt. Via een combiticket kunnen bezoekers alle musea en tentoonstellingen in het gebouw bezoeken.

De tentoonstelling Vrouwen van Amsterdam – een ode is te zien van 14 december 2024 tot en met 1 juni 2025 in het Amsterdam Museum aan de Amstel (Amstel 51).

Het project wordt gemaakt in samenwerking met onder andere: de Alliantie Acties voor Zichtbaarheid, Amsterdam 750, Atria, Buurthuis Lydia, Café Saarein, Closed on Monday, De Blijfgroep, De Zaak Muurbloem, Fixdit, Geheugen van Oost, Gemeente Amsterdam (afdeling

Diversiteit & Inclusie), Het geheugen van West, Jeugdtheaterschool, Museumnacht Amsterdam, Openbare Bibliotheek Amsterdam (OBA), Pakhuis de Zwijger, PAN Asian Collective, Public Art Amsterdam, Read My World Festival, ROC Amsterdam Zuid, ROSE stories, Souk Amsterdam Arabic Festival Soroptimist International, Stadsarchief Amsterdam, Stadsdeel West, Stichting van Gisteren, Stichting lezen, Stichting Prismagroep, The Black Archives, Universiteit van Amsterdam, Via Rudolphi, Vrije Universiteit Amsterdam, WBooks en vele andere partners in de stad. Het digitale platform is ontwikkeld in samenwerking met Bravoure. De campagne en de speciale visuele identiteit van het project zijn ontwikkeld door Isabelle Vaverka.

Het Amsterdam Museum wordt structureel ondersteund door Gemeente Amsterdam, VriendenLoterij en ELJA Foundation. Het project Vrouwen van Amsterdam – een ode is tot stand gekomen met steun van het Cultuurfonds, Cultuurloket DigitALL, Mondriaan Fonds, Nederlands Letterenfonds, Stimuleringsfonds Creatieve Industrie en Fonds 21.

Noot voor redactie, niet voor publicatie

Met vragen of verzoeken richt u zich tot Kim Koopman: k.koopman@amsterdammuseum.nl of 06 - 22 92 77 29.

Afbeeldingen

Getoonde afbeeldingen zijn in hoge resolutie te downloaden via deze link: <https://we.tl/t-wE6kj2kf0C>